

ברכות הצדיקים

שבת אחר הצהריים

קראו את הפרקים והפסוקים הבאים לקראת השיעור השבועי: משלי י' 1-14, מתי י"ט 19, משלי י"א-י"ב, יוחנן ג' 16, משלי י"ג.

פסוק לשינון: "בְּרָכוֹת, לְרֹאשׁ צְדִיק; וּפִי רְשָׁעִים, וְכַסֵּה חָמָס" (משלי י' 6).

השבוע נבחן את הברכות המורעפות על הצדיקים. המילה "צדיק" היא מילת מפתח בפסוקי הלימוד השבוע. המילה "צדק" שממנה נגזרת המילה "צדיק", מופיעה בפתיח של הספר: "מְשָׁלִי, שְׁלֵמָה... לְקַחַת מוֹסֵר הַשָּׁפֵל; צְדָק וּמִשְׁפָּט..." (משלי א' 1-3). המסר שספר משלי מעביר לנו הוא שחוכמת ה' היא צדיקה, וצדיקות פירושה לחיות על פי מצוות ה' – להתהלך באמונה ובציות לייעוד ולקריאה שקיבלנו מאלוהים. צדיקות היא מתת הניתנת לנו מיד ה'. סכלות וחוסר נאמנות הם ההפך הגמור שלה. חוכמה היא צדק, צדקה וצדיקות; סכלות היא חטא ורוע. בפסוקים שנלמד להלן ניווכח בניגוד החד ביניהן.

צדיקות – הדרך לחיים מאושרים

קראו את משלי י' 1-7. אילו עיקרים שונים על החיים ועל האמונה נחשפים כאן?

ישנו סיפור על אדם שישב בסירה והתחיל לקדוח חור תחת רגליו. כשיתר הנוסעים דרשו ממנו להפסיק, הוא אמר: "זה לא עניינכם. זה המקום שלי!" תגובה אבסורדית זו היא לרוב התירוץ שנותן החוטא כדי להצדיק את התנהגותו. "אלה החיים שלי, זה בכלל לא קשור אליכם."

מובן שלכל דבר שאנו עושים או לא עושים יש השפעה על הזולת, במיוחד על יקירינו. מי מאיתנו לא חווה על בשרו, ובגדול, את תוצאות מעשיהם של אנשים אחרים, הן טובה והן לרעה?

עיקרון ההתאמה בין חיי המוסר, חיי הרוח והחיים הגשמיים נידון בפסוקים 3-5. הרעיון העיקרי הוא שרוע או חוסר מוסריות אינם משתלמים, גם אם מדובר באדם עשיר; שנית, הגמול של חיי צדיקות הוא תמיד חיובי, בדרך זו או אחרת, גם כשמדובר באדם עני.

בפסוקים 6, 7, אנו מוצאים ביטוי מוקדם יותר לדברים שאמר ישוע על תאוה הנחשבת לניאוף או על שנאה הנחשבת לרצח. מחשבות רעות על הזולת מתבטאות לעיתים קרובות בשפת הגוף שלנו ובנימת קולנו. נקודת הפתיחה הטובה ביותר ליחסים טובים היא המצווה "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא י"ט 18, השוו עם מתי י"ט 19). כפי שעולה מן הכתוב, הרושם שאנו מותירים על הזולת עשוי להיות בעל השפעה ארוכת טווח. בסופו של דבר, אנו דנים במידה מסוימת של היגיון בריא: האם לא עדיף להיות בעל שם טוב מאשר בעל שם רע?

איזו החלטה חשובה אתם עומדים ליטול בקרוב? אם טרם נטלתם אותה, חישבו בכובד ראש על ההשפעה שתהיה לה על הזולת, לטובה או לרעה.

פי הצדיקים

הפה (המכיל שפתיים ולשון) הוא האיבר החשוב ביותר בספר משלי. המילים "פה", "שפתיים" ו"לשון" שבות ומופיעות לאורך הספר. השימוש באיבר זה לצורך דיבור הוא נושא חשוב במיוחד במשלי י-י"א.

ההנחה הבסיסית החשובה ביותר היא שמילות פינו הן עוצמתיות מאוד, לטובה ולרעה. הלשון יכולה להיות המתנה הטובה ביותר או הגרועה ביותר שחוננו בה. אמביוולנטיות זו לגבי הלשון היא אחד הלקחים החשובים ביותר בספר משלי. ואכן, הלשון מפיקה חיים, אך בכוחה אף להמיט מוות.

קראו את משלי י' 11-14. איזה ניגוד חד מוצג כאן בין אופן הדיבור של הצדיק לזה של הכסיל?

שימו לב לנאמר בפסוק 11: **"מְקוֹר חַיִּים, פִּי צְדִיק."** הדימוי של מעיין מים חיים מסמל את תכונותיה של החוכמה. הביטוי **"מְקוֹר חַיִּים"** צוין במקום אחר במקרא בהתייחסות לאלוהים, הוא מקור החיים (תהלי' ל"ו 10). אותו דימוי צוין לגבי המקדש ממנו נובע מעיין מים חיים (יחזקאל מ"ז 1, 2). ישוע השתמש בדימוי זה כדי להמחיש את מתנת רוח הקודש (יוחנן ד' 14). לפיכך, ההשוואה בין פי הצדיק למעיין מים חיים, כמוה כהקבלה בין פיו של הצדיק לה' בכבודו ובעצמו.

הדבר המאפיין את פי הצדיק הוא מתת "החיים" הטובה. איכות זו מלמדת אותנו כיצד הפה אמור לתפקד. הפה אמור לשמש לטובה, לא לרעה. הוא אמור להוות מקור של חיים, לא של מוות. מה שנאמר כאן צוין גם באיגרת יעקב ג' 2-12.

בנוסף, זכרו שאלוהים ברא את השמיים ואת הארץ דרך מוצא פיו, **"בְּדְבָרוֹ רָב הַגְּבוּרָה"** (עבר' א' 3). לפיכך, דיבור אמור לשמש אך ורק למטרות בונות ומועילות.

חשבו עד כמה מילים הן עוצמתיות להפליא. בעזרת מוצא פיכם תוכלו להחזיר בזולת ביטחון עצמי, עידוד ותקווה, או לשבור אותו ולהזיק לו, בדיוק כאילו תקפתם אותו פיזית. עד כמה אתם זהירים במוצא פיכם, בשימוש בכוחה של לשונכם?

תקוות הצדיק

”תָּמַת יְשָׁרִים תִּנְחַם; וְסִלַּף בְּגָדִים וּשְׂדֵם (יְשָׁדֵם)“ (משלי י”א 3). איזו ראייה יש לנו לאמיתות הפסוק? אילו דוגמאות ראיתם או שמעתם שחשפו את האמיתה הרוחנית הזו? לעומת זאת, אילו דברים ראיתם שהעידו כי עליכם לפחות לקבל את הפסוק באמונה?

קראו את משלי י”א. על אף שהפרק דן בנושאים רבים, מהן אחדות מן הברכות הגדולות ביותר המורעפות על הצדיקים לעומת מה שקורה לרשעים? _____

הציפייה לעתיד ולדברים הנפלאים ”הבִּלְתִּי נְכָאִים“ הצפונים בו (קור”ב ד’ 18), מסייעת לצדיקים לחיות חיי צדיקות. משום שהם מקווים ומייחלים לעתיד, הם נוהגים בענוה, צניעות, יושר וחמלה.

מאידך, הרשעים חיים אך ורק בהווה; הם מתעניינים רק בדברים שהם רואים כאן ועכשיו ובתגמול מידי. הם חושבים על עצמם לפני שהם חושבים על הזולת ואף נוהגים ברמייה וברשע. לדוגמה, אנשי מכירות המרמים את לקוחותיהם עשויים להשיג רווח מידי גבוה יותר, אך בסופו של דבר הם עלולים לאבד את לקוחותיהם והעסק שלהם יפשוט את הרגל (משלי י”א 3, 18).

חשבו על החלטות שעליכם ליטול ועל האופן שבו תבצעו זאת. באיזו מידה משמש תכנון ארוך טווח (כגון לקראת הנצח) בהכרעת החלטותיכם? _____

האמת של הצדיק

קראו את משלי י"ב והתמקדו בנושא של מילים, במיוחד בהקשר של אמירת אמת או שקר. איזה מסר טמון כאן על יושר ועל אמירת שקר?

הפילוסופית סיסלה בוק הצליחה להוכיח כיצד אמירת שקר עלולה להזיק לחברה. לטענתה: "חברה שחבריה אינם מסוגלים להבדיל בין דברי אמת לדברי שקר, תתמוטט." (Lying: Moral Choice in Public and Private Life [New York: Pantheon Books, 1978], עמ' 19). בדומה, על פי אוגוסטינוס (כפי שצוטט בספרה של בוק), "כאשר ההערכה לאמת מתמוססת או אפילו נחלשת קמעה, כל הדברים ימשיכו להיות מוטלים בספק" (שם, עמוד 15).

אלן ג'י. ווייט כתבה: "שפתי שקר הם תועבה בעיני ה'. אלוהים מכריז: 'לא יִכְנָס... כָּל טָמָא וְעוֹשֵׂה תוֹעֵבָה וְשָׁקֵר' לעיר הקודש. הבה נאחז ביד איתנה באמירת האמת ובל נרפה ממנה. הבה נהפוך את אמירת האמת לדרך חיים. מי שמשחק באמת, מפחית מדיוקה ומסווה אותה כדי להתאים אותה למטרותיו האנוכיות, אמונתו תתרסק... מי שמפיץ שקרים מוכר את נשמתו בשוק הזול ביותר. שקריו עשויים לשרת אותו בשעת חירום; הוא עשוי להשיג רווח עסקי שלא יכול היה להרוויחו בעסקה ישרה; ואולם, לבסוף הוא מגיע לשלב שבו הוא אינו מסוגל לבטוח באיש; כשקרן גמור, אין לו שום ביטחון במילות הזולת." (My Life Today, עמ' 331).

כשאנו חושבים על כמה גדול הוא כוחן של מילים, עלינו לחשוב גם על אמירת שקר, שכן רוב השקרים מבוטאים במילים. מי מאיתנו לא חש כאב, בגידה ותחושת חילול כששיקרו לנו? לא קשה לדמיין חברה שמגיעה לכאוס מוחלט כשהשקר הוא הנורמה המושלת בכיפה. ישנה גם זווית ראייה נוספת. השקר פועל כחרב פיפיות: הוא לא רק משפיע על האדם ששומע אותו, אלא גם על השקרן עצמו. ישנם אנשים המורגלים כל כך לשקר, שהדבר אינו מטריד אותם; אך אנשים רבים חשים אשמה או בושה כשהם משקרים. וטוב שכך, שכן זה מעיד שיש בהם פתיחות כלשהי לרוח הקודש.

לפיכך, דמיינו את הסכנה האורבת לאדם שמשקר בלי לחשוב פעמיים על השקר שלו. **מתי לאחרונה שיקרתם? כיצד הרגשתם כשעשיתם זאת?**

גמול הצדיקים

מרבית דברי העצה וההוראה שהוצגו בספר משלי ניתנו דרך שני סוגי בני אדם: חכם ורשע.

למעשה, בכלנו יש מעט חוכמה ומעט איוולת. חוץ מישוע, כולנו חוטאים. ככתוב: **"הַפֶּלַח חָטָאוּ וּמְחַסְרֵי כְבוֹד אֱלֹהִים הִמָּה"** (רומ' ג' 23). לשמחתנו, אנו מחזיקים בהבטחה הנפלאה שניתנה בפסוק הבא: **"אֵךְ הֵם מַצְדִּיקִים בְּחֶסְדּוֹ, בְּחַנּוּם, הוֹדוֹת לַפְדוֹת שְׁבַמְשִׁיחַ יִשׁוּעַ"** (שם, פס' 24).

בסופו של דבר, בקץ העולם, האנושות תתחלק לשני מחנות: מחנה הנושעים ומחנה האובדים.

קראו את יוחנן ג' 16. אילו שתי ברירות עומדות בפני האנושות?

קראו את משלי י"ג. כיצד מציג הפרק את חייהם וגורלם של הצדיקים לעומת אלה של הרשעים?

החכמים מושווים לאור הבוקע מן הנר ומאיר על סביבתו; הרשעים מושווים לנר דועך (משלי י"ג 9). החכם יתענג על הפרי הטוב של מעשיו וחסדיו, בזמן שהרשע יקצור את פרי הבאזשים של מעלליו הרעים (פס' 2, 25). דרך ילדיהם, לחכמים יש המשכיות (משלי י"ג 22); ואילו הרשעים ישאירו את עושרם לזרים, ואפילו לצדיקים (משלי י"ג 22).

הנקודה היא שחיי אמונה וציות לה' עדיפים על חיי מרי ואיוולת.

אם נניח בצד את הסוגיה החשובה של הבטחת חיי הנצח, מהם חלק מן היתרונות והתועלות שחוויתם על בסיס יומיומי בחיי האמונה שלכם?

לימוד נוסף: "אין די בהצהרה על אמונה במשיח ובריפוש שמותינו בספר הקהילה... תהיה אשר תהיה הצהרתנו, אין לה שום חשיבות, אלא אם כן המשיח נחשף במעשי הצדקה שלנו." (אלן ג'יי. ווייט, Christ's Object Lessons, עמודים 312, 313).

"השקר הגדול ביותר שהוליד שולל את מחשבת האדם בימיו של המשיח היה שדי בהסכמה עם האמת כדי להיות צדיק. לאורך כל ימי האנושות, ידע תיאורטי של האמת הוכח כבלתי מספק לשם גאולת הנפש... פרקי ההיסטוריה האפלים ביותר עמוסי רישומים של פשעים שבוצעו בידי קנאים דתיים..."

"אותה סכנה אורבת לנו כיום. רבים בטוחים שהם תלמידי המשיח, פשוט מפני שהם דוגלים בעיקרי אמונה מסוימים. אך האמת אינה מתבטאת בחייהם הלכה למעשה... אנשים עשויים להצהיר על אמונתם באמת, אך הדבר אינו הופך אותם כנים, אדיבים, סבלניים או יראי שמיים; הצהרתם הופכת לקללה בעבורם, ודרך השפעתם על הזולת היא הופכת לקללה בעבור העולם."

"צדיקות על פי המשיח פירושה שהלב וההתנהגות עולים בקנה אחד עם רצון ה' שנגלה לנו." (אלן ג'יי. ווייט, The Desire of Ages, עמודים 309, 310).

שאלות לדיון:

1. דונו בסוגיה כיצד החלטותינו משפיעות על הזולת לטובה ולרעה. מדוע זוהי עובדת חיים שאין מנוס ממנה? אמיתה זו נחשפה לראשונה בסיפור החטא הקדמון: תוצאות הבחירה שנטלו אדם וחווה משפיעות על חייו של כל אדם ואדם. אולי מפתה לנסות לאמוד את מידת הטוב או הרע שהפקנו מהחלטותינו, אך הדבר כרוך בסיכון, שכן לרוב איננו יודעים מהי ההשפעה של החלטות שנטלנו. לכן, לאור תורת ה' והידע שלנו על ה', מדוע עלינו לבחור לעשות את הטוב, בלי לחשוש מפני ההשלכות שיהיו לבחירתנו?
2. ספר משלי מציג הבדל חד בין הצדיק לבין האוויל; מן הפתגמים שלמדנו אנו יודעים מה טוב ונכון לעשות ומה לא לעשות. לכן, מדוע עלינו להיזהר מאוד כשאנו שופטים את הזולת כאווילים? מאידך, באיזו שכחות התעו אותנו אנשים שחשבו אותם לצדיקים?